Ammattijärjestöjen yhteinen lausunto
puolustusvaliokunnalle 6.10.2015

EDUSKUNTA
Puolustusvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS HE 16/2015 vp; HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄÄ KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTTAMISEKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Sotilaseläkejärjestelmän perustelut

Asevelvollisuuteen ja laajaan reserviin perustuva puolustusjärjestelmä nauttii laajaa kannatusta suomalaisten keskuudessa. Puolustuksen pitkän aikavälin haasteita pohtinut parlamentaarinen selvitysryhmä totesi lokakuussa 2014 julkaistussa selvityksessään: ”Vain yleisen asevelvollisuuden avulla Suomessa saavutetaan riittävä laatu ja määrä sijoituskelpoista reserviä sodan ajan tehtäviin.”

Sotilaseläkejärjestelmä luotiin heti sotien jälkeen puolustuspoliittisista syistä. Sodan ajan puolustusvoimien vahvuus on paljon suurempi kuin rauhan aikana. Sodan ajan joukot muodostuvat reserviläisistä ja kriittisiin avaintehtäviin sijoitetuista ammattisotilaista. Rauhan ajan kokoonpanoissa ei tarvita niin paljon ammattisotilaita kuin sodan ajan tarve edellyttää. Palveluksessa olevien ammattisotilaiden määrä ei siis riitä sodan ajan välttämättömiin tehtäviin.

Uskottavan puolustuksen edellytys on joukkojen riittävä suorituskyky ja osaava johtajisto. Johtajiston pitää olla suorituskyvyltään sellaista, että se pärjää sodanajan vaativissa olosuhteissa sekä hallitsee teknisesti pitkälle kehittyneiden ase- ja johtamisjärjestelmien käytön. Osaan tehtävistä tarvitaan sellaista erityisosaamista, jota on vain ammattisotilailla.

Puolustusjärjestelmämme rakentuu osaamiseltaan, fyysiseltä iältään ja taidoiltaan sotakelpoiseen kantahenkilökuntaan ja reserviin. Nykyisen sotilaiden eroamisikäjärjestelmän tarkoituksena on tuottaa oikean ikäistä korkeasti koulutettua ja fyysisesti suorituskykyistä johtaja- ja asiantuntijareserviä sodan varalle. Aktiivipalveluksessa olevilla sotilailla on erikseen määritellyt sodanajan tehtävänsä. Heitä ei ole riittävästi sodan ajan joukkojen vaativiin tehtäviin.

Ammattisotilaiden riittävän määrän takaamiseksi muodostettiin sotilaseläkejärjestelmä. Sotilaat jäävät eläkkeelle sen ikäisinä, että he ovat vielä kykeneviä toimimaan sodan ajan vaativissa tehtävissä. Kyseessä eivät siis ole rauhan aikana tehtävät työt, vaan sodan ajan olosuhteet ja vaatimukset. Sodan aikana työturvallisuusmääräykset eivät ole voimassa, tehtäviä ei voida järjestellä jaksamisen mukaan, eikä sijaisia kaatuneiden tilalle ole.

Tutkimusten mukaan henkilön fyysinen suorituskyky laskee ikääntymisen seurauksena 30 ikävuodesta 50 ikävuoteen 10 prosenttia. Sen jälkeen fyysinen suorituskyky laskee merkittävästi. Ympärivuorokautinen ja intensiivinen taistelutoiminta yhdistettynä erityisesti johtajien jatkuvaan ja paineiseen päätöksentekoprosessiin edellyttää näissä tehtävissä toimivilta henkilöiltä sekä korkeaa fyysistä että henkistä suorituskykyä.

Sotilaseläkejärjestelmän tarkoituksena ei ole sijoittaa ammattisotilaita mihin tahansa tehtäviin, vaan joukkojen toiminnan kannalta kriittisiin paikkoihin, joissa vaaditaan ammattisotilaan koulutusta, kokemusta ja osaamista. Elinikä on kasvanut ja näyttää kasvavan edelleen, mutta se minkä ikäisenä kykenee taistelemaan osana sotajoukkoa oikeassa sodassa, ei ole muuttunut. Vertaaminen rauhanajan ammatteihin ja tehtäviin on virheellistä.

Puolustusvoimien sodan ajan kokoonpanon vahvuus on 230 000 henkilöä. Sodan ajan kokoonpanon tehtävien osaamis- ja kokemusvaatimukset edellyttävät vähintään 11 000 ammattisotilaaksi koulutettua henkilöä. Puolustusvoimien rauhan ajan kokoonpano on rajattu 8 000 sotilastehtävään. Niissä palvelevat sotilaat sijoitetaan sodan ajan joukkoihin. Lisäksi tarvitaan 3 000 muuta ammattisotilasta. Tähän tarvitaan sotilaseläkkeelle jääviä ammattisotilaita, joiden suorituskyky on vielä riittävä. Rajavartiolaitoksen osalta on vastaava tilanne.

Sotilaseläkkeet ja eläkeuudistus

Kolmikantaisesti valmisteltu sopimus eläkejärjestelmän uudistamisesta koski lähtökohtaisesti yksityisten alojen eläkkeitä. Julkisen sektorin eläkelakien uudistaminen oli tarkoitus valmistella yhteistoiminnassa pääsopijajärjestöjen ja työnantajien välillä. Sopimuksessa todetaan: Jatkovalmistelun yhteydessä STM arvioi erikseen julkisen sektorin työnantajien (KT, VTML, KiT) ja pääsopijajärjestöjen kanssa sitä, miten sopimus yhteen sovitetaan julkisen sektorin eläkejärjestelmien erityispiirteisiin.

Sotilaseläkkeiden kohta eläkelaeissa on valmisteltu vain eläkepoliittisesta näkökulmasta. Valmistelussa ei ole otettu mitään kantaa puolustuspoliittiseen tarpeeseen. Valmistelussa ei ole myöskään huomioitu kokonaiskustannuksia tai puolustuskyvyn heikentymistä. Puolustusministeriön, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen ja pääsopijoiden antamia vastustavia lausuntoja ei ole otettu mitenkään huomioon.

Sotilaiden eläkeiän nostaminen kahdella vuodella leikkaisi huomattavasti ammattisotilasreservin määrää. Tämä vaikuttaisi merkittävästi muun muassa valmiuteen, jota muiden maiden asevoimat kehittävät juuri nyt merkittävästi. Vaihtoehtoisesti pitäisi Puolustusvoimiin perustaa 600 uutta sotilasvirkaa sodan ajan tarpeen kattamiseksi. Tämä lisäisi jo pelkästään Puolustusvoimien kustannuksia noin 40 miljoonaa euroa vuodessa.

Sodan ajan joukkoihin sijoitetuista Puolustusvoimista eläkkeelle jääneistä ammattisotilaista vuosittain vähintään 300 henkilöä ei ole enää 60 vuotta täytettyään sotakelpoisia. Heidän tilalleen sijoitetaan vuosittain eläköityvät 300 ammattisotilasta. Jos eläkeikää nostetaan kahdella vuodella, ei sotakelpoisista poistuvien 600 ammattisotilaan tilalle ole sijoittaa ketään, koska kahteen vuoteen ei jäädä eläkkeelle.

Lakiehdotuksessa sotilaseläkkeet liitettäisiin elinajan odotteen mukaisesti eläkeiän nostoon. Tämä tulisi lopullisesti romuttamaan ammattisotilasreservin käytön.

Nykyisen kaltainen eläkejärjestelmä on kustannustehokkain tapa ylläpitää uskottavaa puolustusjärjestelmää. Jos eläkejärjestelmää muutetaan, myös puolustusjärjestelmän perusteita on tarkasteltava uudelleen.

Edellä mainituista syistä sekä sotilasjärjestöt että Puolustusministeriö, Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos ovat esittäneet lakivalmistelun aikana, ettei nykyiseen sotilaseläkemalliin tehdä muutoksia.

Eläkesopimuksella tavoiteltavia säästöjä voitaisiin toteuttaa ammattisotilaiden osalta myös muilla keinoilla. Ammattisotilaita edustavat järjestöt ovat valmiita näihin säästöihin. Asiasta on keskusteltu jo myös puolustusministeriön kanssa. Keinoina ovat muun muassa seuraavat:

- Uuden edunsaajan (vuonna 1993 tai myöhemmin palvelukseen tulleet) eläkeoikeus alkaisi seuraavan kalenterivuoden alusta sen jälkeen kun hän on täyttänyt 55 vuotta. Tämä myöhentäisi eläkkeelle siirtymistä keskimäärin 6 kuukautta. Säästövaikutus olisi neljäsosa kahden vuoden eläkeiän nostosta. Eläkkeelle siirtyminen vasta seuraavan vuoden alusta ei romuta järjestelmää, koska henkilöstön uudelleen sijoittaminen sodan ajan joukkoihin voidaan tehdä edellisen vuoden aikana. Eroamisikä 55 säilyy.
- Lisäsäästöjä saadaan aikaan nostamalla työntekijän työeläkemaksua, jota maksettaisiin koko palvelusajalta. Järjestöillä ei ole mahdollisuutta laskea kuinka paljon työeläkemaksua olisi nostettava kaikki näkökulmat huomioon ottaen. Kaikkea vaadittavaa lisäsäästöä ei voi laittaa ammattisotilaiden maksettavaksi. Laskennassa tulee ottaa huomioon, että kyseessä on puolustuskyvyn ylläpito, joka on valtion tehtävä.
- Tällä ratkaisulla säästetään lisäksi valtion lisäkustannuksia, joita ei muodostu kun ei ole pakottavaa tarvetta perustaa lisää sotilasvirkoja. Tämähän olisi pelkästään Puolustusvoimissa noin 40 miljoonaa euroa. Eläkeiän nosto korottaisi eläkkeitä, koska paremmin palkatuissa tehtävissä oltaisiin pidempään. Tämäkin tulisi ottaa huomioon.
- Eläkesopimuksessa eivät eläkkeet laskeneet, eli eläkkeelle jäävien tulot eivät pienentyneet. Työntekijän työeläkemaksun korottaminen pienentää ammattisotilaiden tuloja, mutta he ovat valmiita tähänkin äärimmäiseen keinoon puolustuskyvyn ylläpitämiseksi. Työeläkemaksun korottaminen lisäksi vähentää eläkkeen perusteena olevan työansion määrää. Tämäkin tulee ottaa huomioon laskelmissa.
- Kyseessä on noin 10 000 henkilöä, eli eläkemuutoksella saavutettava säästö olisi minimaalinen verrattuna kokonaisuuteen ja varsinkin maanpuolustukselle aiheutuvaan haittaan.
- Edellisen eläkeuudistuksen mukainen mahdollisuus jäädä reserviin seitsemää vuotta ennen vanhuuseläkeikää (48-vuotiaana) ja saada siihen asti kertyneiden ansioiden mukaan kertynyt sotilaseläke 55-vuotiaana, koskee 1.1.1993 jälkeen sotilasvirkaan nimitettyjä eli tulee käyttöön vasta vuodesta 2018 alkaen. Sen vaikutukset sotilaseläkekustannusten alenemiseen tulee ottaa huomioon laskettaessa järjestelmän kustannuksia.

Riittävien keinojen määrittäminen ja päättäminen edellyttää, että sotilaseläkemuutokset valmisteltaisiin uudelleen.

Aliupseeriliitto ry

Juko ry

Maanpuolustuksen Insinöörit MPI ry

Pardia ry

Päällystöliitto ry

Rajaturvallisuusunioni ry

Upseeriliitto ry